

**VALSTYBĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS IR ĮVAIKINIMO TARNYBA PRIE
SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS**

**DĖL LAIKINOJO GLOBĖJO (RŪPINTOJO) ATLEIDIMO AR NUŠALINIMO NUO
PAREIGŲ**

APLINKRAŠTIS

2016-12-30 Nr. 6-774

Aplinkraštis dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų atlikimo (toliau – Aplinkraštis) parengtas atsižvelgiant į Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Tarnyba) gaunamus fizinių asmenų, savivaldybių administracijų Vaiko teisių apsaugos skyrių (toliau – VTAS) paklausimus dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų procedūros vykdymo neaiškumų bei atsižvelgiant į gautus VTAS atsakymus į Tarnybos 2016 m. gegužės 24 d. raštu Nr. S-2301 pateiktą klausimą.

Teisinis reglamentavimas

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.262 str. 1 d. nustatyta, kad laikinoji globa (rūpyba) nustatoma savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu pagal savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus (toliau – VTAS) teikimą. Nuolatinę globą (rūpybą) pagal CK 3.263 str. gali nustatyti tik teismas pagal VTAS arba prokuroro pareiškimą.

CK 3.246 str. yra nustatyti nuolatinio globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų atlikimo pagrindai. CK 3.246 str. 1 d. nurodyta, kad nepilnamečio globėjas (rūpintojas) gali būti **teismo nutartimi atleistas** nuo globėjo (rūpintojo) pareigų, jeigu nepilnametis gražinamas tėvams arba įtėviams. Pagal to paties CK 3.246 str. 2 d. globėjas (rūpintojas) gali būti teismo nutartimi atleistas nuo pareigų atlikimo, jeigu jų negali atlikti dėl savo ar artimųjų giminaičių ligos, savo turtinės padėties pablogėjimo ar dėl kitų svarbių priežasčių. Tais atvejais, jei globėjas (rūpintojas) netinkamai atlieka pareigas, neužtikrina globotinio (rūpintinio) teisių ir interesų apsaugos, naudojasi savo teisėmis savanaudiškais tikslais, pagal CK 3.246 str. 3 d. jis gali būti **teismo nutartimi nušalintas** nuo globėjo (rūpintojo) pareigų. Kreiptis į teismą dėl globėjo (rūpintojo) nušalinimo turi teisę globos (rūpybos) institucijos arba prokuroras. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 494 str. nuostatos taip pat nurodo, kad pagal globėjo (rūpintojo), globos (rūpybos) institucijos pareiškimą globėjas (rūpintojas) gali būti jį paskyrusio **teismo nutartimi atleistas** nuo pareigų, jeigu jų negali atlikti dėl savo ar artimųjų giminaičių ligos, savo turtinės padėties pablogėjimo ar dėl kitų svarbių priežasčių (CPK 494 str. 1 d.). Tais atvejais, kai globėjas (rūpintojas) netinkamai atlieka savo pareigas, neužtikrina globotinio (rūpintinio) teisių ir interesų apsaugos, naudojasi savo teisėmis savanaudiškais tikslais, pagal globos (rūpybos) institucijos arba prokuroro pareiškimą globėjas (rūpintojas) gali būti jį paskyrusio **teismo nutartimi nušalintas** nuo pareigų (CPK 494 str. 2 d.).

Atkreiptinas dėmesys, kad atsižvelgiant į Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 56 „Dėl Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų patvirtinimo“ (toliau – Laikinosios globos nuostatai), 30.2, 39.2 ir 46.1 p., vaiko globėjas (rūpintojas) gali būti atleidžiamas arba nušalinamas nuo vaiko globėjo (rūpintojo) pareigų, tačiau iš esmės nei CK ir CPK nei minėtuose nuostatuose nėra tiesiogiai bei išsamiai reglamentuoti laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų pagrindai bei procedūra.

Statistiniai duomenys

Globėjų (rūpintojų) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų statistiniai duomenys yra viešai skelbiami Socialinės paramos šeimai informacinėje sistemoje (toliau – SPIS) (9 lentelė). Duomenis į SPIS pagal kompetenciją teikia VTAS. Pažymėtina, kad SPIS nėra konkrečiai išskirta, kiek buvo atleista ar nušalinta nuo pareigų laikinųjų ir kiek nuolatinųjų globėjų (rūpintojų), sistemoje išskirti tik atvejai, kai laikinasis globėjas (rūpintojas) yra atleidžiamas nuo pareigų dėl nuolatinio globėjo (rūpintojo) vaikui paskyrimo.

Atleidimas nuo pareigų

Remiantis SPIS duomenimis per 2015 m. vaiko globėjas (rūpintojas) – fizinis asmuo, gražinus vaiką tėvams, nuo globėjo (rūpintojo) pareigų atlikimo buvo atleistas 375 atvejais, dėl paties globėjo (rūpintojo) ar jo artimųjų ligos – 17 atvejų, dėl turtinės padėties pablogėjimo – atleista nebuvo, dėl kitų svarbių priežasčių – 116 atvejų. Per 2015 m. 22 atvejais šeimoje vaiką globoję (rūpinę) globėjai (rūpintojai) mirė.

Globojamo (rūpinamo) šeimynoje vaiko globėjas (rūpintojas) nuo pareigų iš viso per 2015 m. buvo atleistas 28 atvejais. Iš jų 16 atvejų šeimyna nuo globėjo (rūpintojo) pareigų buvo atleista vaiką gražinus tėvams, 1 atveju vaiko globėju (rūpintoju) paskyrus fizinį asmenį ir 11 atvejų dėl kitų svarbių priežasčių. Šeimynos atleidimo nuo globėjo (rūpintojo) pareigų atvejų dėl šeimynos likvidavimo 2015 m. kaip ir 2014 m. nebuvo.

Institucijoje globojamo (rūpinamo) vaiko globėjai (rūpintojai) nuo pareigų atlikimo per 2015 m. buvo atleisti 893 atvejais. Iš minėtų 893 atvejų, 596 atvejais vaikas gražintas į šeimą, 198 atvejais vaiko globos institucija atleista nuo globėjo (rūpintojo) pareigų paskyrus vaiko globėju (rūpintoju) fizinį asmenį. 17 atvejų vaiko globėjas (institucija) nuo pareigų atleistas dėl vaiko amžiaus, kai vaikas iš kūdikių namų perkeliamas į globos įstaigą vyresniems vaikams, 5 atvejais dėl vaiko specialiųjų poreikių (pavyzdžiui, tam tikrų sveikatos sutrikimų), 1 atveju – paties vaiko prašymu. 11 atvejų institucija nuo vaiko globėjo (rūpintojo) pareigų buvo atleista dėl socialinės globos įstaigos reorganizacijos. 2015 m. fiksuoti 64 atleidimo nuo globėjo (rūpintojo) pareigų dėl kitų svarbių priežasčių, pavyzdžiui, siekiant, kad broliai ir seserys gyventų tuose pačiuose vaikų globos namuose, paskyrus vaiko globėju (rūpintoju) nuolatinės globos paslaugas teikiančią socialinės globos instituciją ir atleidus nuo globėjo (rūpintojo) pareigų laikinosios globos paslaugas teikiančią instituciją ir kt.

Nušalinimas nuo pareigų

Per 2015 m., esant globai (rūpybai) šeimoje, 18 atvejų globėjas (rūpintojas) nušalintas nuo pareigų. Dažniausia nušalinimo priežastis – netinkamas pareigų atlikimas (17 atvejų). 2015 m. 1 atveju globėjas (rūpintojas), fizinis asmuo, nušalintas nuo pareigų dėl vaiko interesų neužtikrinimo.

Šeimynų ir vaikų globos įstaigų nušalinimo nuo pareigų per 2015 m. nebuvo.

Remiantis SPIS duomenimis laikotarpiu nuo 2016-01-01 iki 2016-08-30 esant globai (rūpybai) šeimoje globėjai (rūpintojai) iš viso buvo atleisti 302 atvejais, nušalinti 9 atvejais – 6 atvejais dėl netinkamai atliekamų pareigų, 3 atvejais – dėl globotinio (rūpintinio) interesų apsaugos neužtikrinimo. Šiuo laikotarpiu esant globai (rūpybai) šeimynoje globėjas (rūpintojas) atleistas nuo pareigų 27 atvejais, nušalinimo nuo pareigų atvejų nebuvo. Esant globai (rūpybai) institucijoje globėjas (rūpintojas) atleistas nuo pareigų 401 atveju, nušalinimo nuo pareigų atvejų nebuvo.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad didžioji dalis vaikų globėjų (rūpintojų) (šeimoje, šeimynoje, globos įstaigoje) buvo atleisti nuo pareigų dėl vaiko gražinimo į biologinę šeimą. Globėjo (rūpintojo) nušalinimo nuo pareigų per 2015 m. bei laikotarpiu nuo 2016-01-01 iki 2016-08-30 atvejų buvo tik globos (rūpybos) šeimoje atvejais.

Laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų vykdymas pagal VTAS pateiktus Tarnybai atsakymus

Siekiant išsiaiškinti VTAS veiklos praktiką, galimus sunkumus atleidžiant ar nušalinant laikinąjį globėją (rūpintoją) nuo pareigų, Tarnyba parengė klausimyną ir prašė VTAS atsakyti į pateiktus klausimus. Pažymėtina, kad iš 60 savivaldybių VTAS atsakymus pateikė 51 VTAS, kai kurie iš atsakymus pateikusių VTAS, atsakė ne į visus pateiktus klausimus.

Dauguma VTAS nurodė, kad laikinosios globos (rūpybos) atveju sprendžiant klausimą dėl globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų vadovaujamosi CK 3.246 str. bei Laikinosios globos nuostatų 30.2, 37, 39.2 ir 46.1 papunkčiais, kai kurie VTAS nurodė, kad taip pat vadovaujamosi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos 18 str. 1 d. Pagrindiniai kriterijai, kuriais vadovaujamosi priimant sprendimą dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų – vaiko interesų užtikrinimas, vaiko nuomonė, turima objektyvi informacija apie susiklosčiusią situaciją bei CK 3.246 str. numatyti pagrindai.

Dauguma VTAS nurodė, kad sužinojus apie laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų pagrindą atsiradimą, siekiama kaip įmanoma greičiau paskirti naują globėją (rūpintoją), išskyrus tuos atvejus, kai vaikas grąžinamas tėvams. Esant CK 3.246 str. 2 d. aplinkybėms, vaikas paimamas iš globėjo (rūpintojo) šeimos ir pagal Laikinosios globos nuostatus per 3 darbo dienas organizuojamas skubus naujo laikinojo globėjo (rūpintojo) paskyrimas.

Analizuojant VTAS pateiktus duomenis matyti nevienoda praktika dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų įforminimo, t. y. koku būdu VTAS teikia savivaldybės administracijos direktoriui nuomonę bei koku būdu yra paskiriamas naujas globėjas (rūpintojas). Pastebėtina, kad pagal kai kurių VTAS nurodytą praktiką, vaiko grąžinimo tėvams atveju, įsakymas dėl globėjo (rūpintojo) paskyrimo yra pripažįstamas netekusiu galios. Dalis VTAS nurodė, kad atleidžiant ar nušalinant laikinąjį globėją (rūpintoją) yra tiesiog keičiamas įsakymas ir jame įrašomi naujojo laikinojo globėjo (rūpintojo) duomenys. Taip pat dalis VTAS nurodė, kad tais atvejais, kai laikinas globėjas (rūpintojas) atleidžiamas ar nušalinamas nuo pareigų, yra keičiamas pirminis įsakymas dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) paskyrimo – globėjas (rūpintojas) atleidžiamas ar nušalinamas nuo pareigų, ir tuo pačiu įsakymu paskiriamas naujas. Kai kurie VTAS nurodė, kad priimami ir atskiri įsakymai – įsakymas dėl globėjo (rūpintojo) nušalinimo ar atleidimo bei įsakymas dėl naujo globėjo (rūpintojo) paskyrimo.

Pagal VTAS pateiktus atsakymus matyti, kad VTAS nuomonė nėra vieninga tuo atveju, jei asmuo, kuris buvo atleistas ar nušalintas nuo laikinojo globėjo (rūpintojo) pareigų pakartotinai kreipiasi į VTAS dėl noro tapti globėju (rūpintoju). Kai kurie VTAS nurodė, kad tokiu atveju neišskiriant to, ar asmuo buvo atleistas, ar nušalintas nuo pareigų, VTAS priimtų asmens pateiktus duomenis, tačiau tikėtina priimtų neigiamą sprendimą dėl priminio vertinimo. Dalis VTAS nurodė, kad abiem atvejais būtų priimamas teigiamas sprendimas dėl pradinio įvertinimo, asmuo būtų informuojamas apie atestuotų socialinių darbuotojų organizuojamus mokymus dėl pasirengimo vaiko globai (rūpybai) (toliau – GIMK), kai kurie nurodė, jog tik dėl asmens, kuris buvo atleistas nuo pareigų (o ne nušalintas nuo pareigų), būtų priimamas teigiamas sprendimas ir asmuo informuojamas apie GIMK mokymus.

Taigi apibendrinant darytina išvada, kad VTAS praktika sprendžiant laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų klausimus nėra visais aspektais vieninga, tam tikrais klausimais VTAS nuomonės išsiskiria.

Išvados ir rekomendacijos

Atsižvelgiant į tai, kad laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ir nušalinimo nuo pareigų procedūra teisės aktuose nėra aiškiai reglamentuota, Tarnyba kreipėsi į Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją (toliau – Teisingumo ministerija) dėl nuomonės pateikimo. Teisingumo ministerija 2015-12-03 raštu Nr. (1.11)7R-8250 pažymėjo, kad sistemiškai vertinat CK ir CPK nuostatas, atsižvelgiant į Laikinosios globos nuostatuose esantį reglamentavimą, darytina išvada, kad teismas turi teisę nušalinti ar atleisti iš pareigų globėją (rūpintoją) tik tais atvejais, kai vaikui nustatyta nuolatinė globa (rūpyba), o ne laikinoji globa (rūpyba). Tais atvejais, kai vaikui nustatyta laikinoji globa (rūpyba), manytina, kad globėją (rūpintoją) atleisti ar nušalinti nuo pareigų turi teisę globėją (rūpintoją) paskyręs subjektas – savivaldybės administracijos direktorius. Tiek nuolatinės, tiek laikinosios globos (rūpybos) atveju, Teisingumo ministerijos nuomone, tikslinga vadovautis CK 3.246 str. numatytais kriterijais. Teisingumo ministerijos nuomone, abejotina, ar asmens, kuris buvo nušalintas nuo globėjo (rūpintojo) pareigų, skyrimas globėju (rūpintoju) pakartotinai atitiktų vaiko interesus.

Tarnybos nuomone, nesant konkretaus teisinio reglamentavimo sprendžiant klausimus dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ir nušalinimo nuo pareigų, turėtų būti vadovaujamosi nuostatomis, kurios taikomos nuolatinės globos (rūpybos) atvejais (CK 3.246 str. ir kt.).

Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, jog CK 1.8 str. 1 d. nustatyta įstatymo analogija galima tada, kai nėra pozityvios teisės normos, kuri tiesiogiai reglamentuotų ginčo santykį, tačiau yra teisės normos, kurios reglamentuoja panašų santykį, ir tas santykių panašumas, atsižvelgiant į jų esmę ir pobūdį, leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad analogijos taikymas yra pateisinamas (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-302/2006*). Šiuo atveju, vadovaujantis vaiko interesų viršenybės principu, manytina, kad sprendžiant klausimus dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų tikslinga vadovautis įstatymo analogija bei taikyti CK normas, nustatančias nuolatinio globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų pagrindą ir tvarką, taip pat šių priemonių taikymo pasekmes.

Globėjo nušalinimo nuo pareigų teisinės pasekmės

Įvertinus tai, kad globėjo (rūpintojo) atleidimas nuo pareigų iš esmės nesukelia asmeniui teisinių pasekmių ateityje (išskyrus tai, kad asmuo, netenka globėjo (rūpintojo) teisių ir pareigų) plačiau pasisakytina dėl globėjo (rūpintojo) nušalinimo nuo pareigų. Taikant įstatymo analogiją, manytina, kad laikinąjį globėją (rūpintoją) nušalinus nuo pareigų pagal įstatymo analogiją jam taip pat turėtų kilti atitinkamos teisinės pasekmės.

CK 3.269 str. 5 p. yra įtvirtinta, jog asmuo negali būti skiriamas globėju (rūpintoju), jei anksčiau jo, kaip vaiko globėjo, įgaliojimai buvo nutraukti nušalinant nuo globėjo (rūpintojo) pareigų. Minėta norma nukreipia į CK 3.246 str., tačiau atsižvelgiant į globėjo (rūpintojo) nušalinimo ir atleidimo nuo pareigų priežastis (atleidimas nuo pareigų taikomas, esant objektyvioms priežastims, kai iš esmės nėra asmens kaltės, pavyzdžiui, dėl asmens ligos, jis nebeturi galimybių pasirūpinti globotiniu ir tinkamai vykdyti pareigas, o nušalinimo nuo pareigų pagrindu dažniausiai yra globėjo (rūpintojo) netinkamas pareigų vykdymas, vaiko poreikų neužtikrinimas ir pan.), apribojimas dėl asmens galimybės tapti vaiko globėju (rūpintoju) taikomas tuo atveju, jei asmuo buvo nušalintas, o ne atleistas nuo globėjo (rūpintojo) pareigų.

Taigi siekiant užtikrinti vaiko, kuriam nustatoma globa (rūpyba), teisių ir geriausių interesų apsaugą, asmens tinkamumo tapti vaiko globėju (rūpintoju) vertinimo metu svarbu surinkti visus būtinus teisės aktuose numatytus duomenis apie asmenį, bendradarbiaujant su globėju (rūpintoju) ir įtėvių mokymo ir konsultavimo (GIMK) atestuotais socialiniais darbuotojais įvertinti asmens būdą, gebėjimus užtikrinti vaikui saugią, jo poreikius atitinkančią aplinką, motyvus, siekiant vaiko globos, bei kitas svarbias aplinkybes. Manytina, kad siekiant išvengti „nesėkmingos“ globos atveju, t. y. vaiko globos (rūpybos) formos keitimo dėl netinkamo globėjo (rūpintojo) pareigų vykdymo, vaiko globos (rūpybos) atsisakymo ir pan., asmenų piktnaudžiavimo, priimant

sprendimą dėl asmens tinkamumo tapti globėju (rūpintoju) tikslinga surinkti informaciją ne tik apie tai, ar asmuo nebuvo nušalintas nuo nuolatinio globėjo (rūpintojo) pareigų, bet ir apie tai, ar asmuo buvo skirtas laikinuoju vaiko globėju (rūpintoju). Svarbu išsiaiškinti, ar asmuo nebuvo nušalintas nuo laikinojo globėjo (rūpintojo) pareigų, jei taip – įvertinti dėl kokių priežasčių buvo nušalintas. Manytina, kad informacija apie asmens ankstesnį paskyrimą laikinuoju globėju (rūpintoju), numatytų pareigų vykdymą, labai svarbi ir naudinga vertinant asmens būdo savybes, asmenybę, charakterį, galimybes ir tinkamumą, pakartotinai kreipusis į VTAS, išreiškiant norą tapti vaiko globėju (rūpintoju).

Informacijos surinkimas apie asmens, norinčio pakartotinai tapti globėju (rūpintoju), ankstesnę laikinojo globėjo (rūpintojo) pareigų vykdymo patirtį

Tam, kad VTAS turėtų galimybę patikrinti informaciją apie asmens, kuris buvo paskirtas laikinuoju vaiko globėju (rūpintoju), nušalinimo nuo pareigų faktą, išsiaiškinti nušalinimo pagrindus, laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimas turėtų būti tinkamai įformintas. Tarnybos nuomone, siekiant užtikrinti naujojo vaiko laikinojo globėjo (rūpintojo) privačių duomenų konfidencialumą, tikslinga atskirais savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymais įforminti buvusio vaiko laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimą nuo pareigų ir kito vaiko laikinojo globėjo (rūpintojo) paskyrimą. Taigi VTAS, nustačius pagrindą laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimui nuo pareigų, teikiant savivaldybės administracijos direktoriui teikimą bei įsakymo projektus dėl vaiko globėjo (rūpintojo) nušalinimo nuo pareigų ir kito globėjo (rūpintojo) paskyrimo, projektuose tikslinga nurodyti konkrečius teisinius veiksmus, t. y.:

1) savivaldybės administracijos direktoriaus įsakyme dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimo nuo pareigų turėtų būti nurodomas asmuo, kuris nušalinamas nuo laikinojo globėjo (rūpintojo) pareigų, nurodant konkretų teisinį pagrindą – teisės aktą, jo straipsnį, dalį ir (ar) punktą (CK 3.246 str. 3 d.).

2) savivaldybės administracijos direktoriaus įsakyme dėl kito vaiko laikinojo globėjo (rūpintojo) paskyrimo taip pat nurodomas teisinis pagrindas, t. y. kuo vadovaujantis yra paskiriamas kitas globėjas (rūpintojas).

Taip pat svarbu pabrėžti, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 8 str. 2 d., vaiko laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimo nuo pareigų įsakyme bei įsakyme, kuriuo paskiriamas kitas vaiko laikinasis globėjas (rūpintojas), turėtų būti nurodyta šių įsakymų apskundimo tvarka. Tinkamai įforminus laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimą nuo pareigų, tam pačiam asmeniui pakartotinai kreipiantis į VTAS dėl jo paskyrimo globėju (rūpintoju), VTAS turės galimybę patikrinti, ar asmuo nebuvo nušalintas nuo laikinojo globėjo (rūpintojo) pareigų bei pagal nurodytą teisinį pagrindą įvertinti, dėl kokių priežasčių.

Atkreiptinas dėmesys, jog asmeniui, kreipusis į kitos savivaldybės (ne tos, kurios VTAS teikimu anksčiau buvo paskirtas laikinuoju globėju (rūpintoju)) VTAS išreiškiant norą tapti vaiko globėju (rūpintoju), gali kilti sunkumų surenkant informaciją apie asmens ankstesnę globėjo (rūpintojo) pareigų vykdymo patirtį. Tokiu atveju, tikslinga pasinaudoti Socialinės paramos šeimai informacinėje sistemoje (toliau – SPIS) esančiais duomenimis, patikrinti, ar asmuo nebuvo nušalintas nuo laikinojo globėjo (rūpintojo) pareigų. Jei pagal SPIS esančią informaciją nėra galimybės nustatyti, kada, dėl kokių priežasčių asmuo, kaip globėjo (rūpintojo) pareigos baigėsi, vadovaujantis CK 3.266 str. 2 d. bei Bendrųjų vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. 1983 „Dėl Bendrųjų vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatų patvirtinimo“, 6.5 p. įtvirtinta VTAS pareiga bendradarbiauti su valstybės, savivaldybių institucijomis ir įstaigomis, nevyriausybinėmis institucijomis bei organizacijomis, susijusiomis su vaiko teisių apsauga, VTAS tikslinga susisiekti su tos savivaldybės VTAS, kurio teikimu asmuo buvo paskirtas laikinuoju globėju (rūpintoju), ir išsiaiškinti priežastis, dėl kurių globėjo (rūpintojo) pareigos baigėsi.

Teisinės atsakomybės laikinajam globėjui (rūpintojui) taikymas

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (toliau – Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas) 56 str. 1 d. numatyta, jog tėvams ir kitiems teisėtiems vaiko atstovams, kurie pažeidžia vaiko teises, vengia arba nevykdo pareigos auklėti, mokyti, prižiūrėti, išlaikyti vaiką, žiauriai elgiasi su vaiku ar kitaip piktnaudžiauja savo teisėmis bei pareigomis, taikoma įstatymų nustatyta civilinė, administracinė arba baudžiamoji atsakomybė. Pažymėtina, kad vaiko globėjo (rūpintojo) nušalinimas nuo pareigų neturėtų būti sutapatinamas su teisinės atsakomybės taikymu, kadangi laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimo nuo pareigų taikymas nepanaikina galimybės taip pat taikyti ir administracinę, baudžiamąją ar civilinę atsakomybę, jei tam yra pagrindas. Vaikui ar kitam asmeniui kreipusis į vaiko teisių apsaugos, teisėsaugos ir kitą instituciją dėl pažeidžiamų vaiko teisių, žiaurus elgesio su vaiku, vaiko globėjo (rūpintojo) piktnaudžiavimo savo teisėmis (pareigomis), minėtos institucijos privalo pagal kompetenciją imtis reikiamų veiksmų, spręsti klausimą dėl atitinkamos atsakomybės taikymo ir kt., nepaisant to, kad, pavyzdžiui, VTAS tuo pat metu sprendžia dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimo nuo pareigų (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 56 str. 2 d.).

Taigi tuo atveju, jei VTAS, kaip institucija, atsakinga už vaiko teisių apsaugą savivaldybės teritorijoje ir vaiko globos (rūpybos) priežiūros vykdymą, nustato, kad vaiko globėjas (rūpintojas) nevykdo nustatytų pareigų arba vykdo priešingai vaiko interesams, turėtų spręsti klausimą dėl administracinės atsakomybės taikymo. Atkreiptinas dėmesys, kad administracinės nuobaudos paskirtis ne tik nubauti asmenį, bet ir siekis auklėti, kad asmenys laikytųsi įstatymų, gerbtų bendro gyvenimo taisykles, taip pat kad tiek pats teisės pažeidėjas, tiek ir kiti asmenys nepadarytų naujų teisės pažeidimų (atgrasymo, prevencijos tikslas). Atsižvelgiant į tai, VTAS turėtų įvertinti ar globėjas (rūpintojas) nepiktnaudžiauja, tinkamai rūpinasi ir užtikrina globotinio (rūpintinio) teises ir interesus, o nustačius pažeidimus – taikytina atsakomybė. Be to, svarbu paminėti, kad VTAS turi pareigą ne tik, esant pagrindui, spręsti klausimą dėl atsakomybės taikymo globėjui (rūpintojui), bet ir, įvertinus konkrečios situacijos aplinkybes, bendradarbiaujant su GIMK atestuotais socialiniais darbuotojais, kitais specialistais, organizuoti reikalingos pagalbos globėjui (rūpintojui) teikimą.

Pažymėtina, kad VTAS privalo būti aktyvus ir nustačius, kad vaikas dėl netinkamų globėjo (rūpintojo) pareigų vykdymo patyrė materialinės ir (ar) moralinės žalos, VTAS turėtų kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo vaikui civilinio proceso tvarka. Tuo atveju, jei vaiko globėjo (rūpintojo) elgesys kelia grėsmę vaiko saugumui, sveikatai ir už jo atliekamus veiksmus ir (ar) neveikimą kyla baudžiamoji atsakomybė, VTAS privalo kreiptis į teisėsaugos institucijas.

Taip pat pažymėtina, kad informacija apie teisinės atsakomybės globėjui (rūpintojui) taikymą, vėliau jam pakartotinai kreipusis į VTAS su prašymu skirti vaiko globėju (rūpintoju), yra naudinga asmens tinkamumo tapti globėju (rūpintoju) patikrinimo metu, VTAS bei GIMK atestuotiesiems socialiniams darbuotojams vertinant asmens būdą, asmenybę, motyvaciją, gebėjimus rūpintis vaiku ir pan.

Terminas, per kurį, sužinojus apie laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų pagrindą, paskiriamas naujas vaiko globėjas

Pažymėtina, kad dėl atleidimo nuo laikinojo globėjo (rūpintojo) pareigų į VTAS gali kreiptis ir pats asmuo, todėl kiekvienu konkrečiu atveju, globėjui (rūpintojui) kreipusis į VTAS arba VTAS savo iniciatyva, gavęs iš kitų šaltinių atitinkamą informaciją, turėtų nedelsiant išsiaiškinti situacijos aplinkybes, priežastis dėl kurių asmuo galimai nebegali vykdyti laikinojo globėjo (rūpintojo) pareigų. Manytina, kad šiuo atveju, tikslinga spręsti klausimą dėl globos (rūpybos) peržiūros organizavimo, kurios metu turėtų būti įvertinamas ne tik globėjo (rūpintojo) pareigų vykdymas, bet ir išklausoma vaiko nuomonė apie globos (rūpybos) sąlygas, informacija apie kartu su vaiko globėju (rūpintoju) gyvenančius kitus asmenis, kitų specialistų (ugdymo, sveikatos priežiūros įstaigų ir kt.) pateikta informacija ir kt. Nustačius, kad yra objektyvios priežastys laikinojo globėjo (rūpintojo) atleidimui nuo pareigų, VTAS nedelsiant turėtų inicijuoti laikinojo globėjo (rūpintojo) pakeitimą.

Sprendžiant klausimą dėl laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimo nuo pareigų, gavus informaciją apie galimai vaiko laikinojo globėjo (rūpintojo) netinkamai vykdomas pareigas, vaiko teisių pažeidimus, VTAS, vadovaudamasis Laikinosios globos nuostatų 8, 9 p., turėtų vykti į vaiko buvimo vietą, įvertinti aplinką, gyvenimo sąlygas, globėjo (rūpintojo) pareigų vykdymą, vaiko teisių ir geriausių interesų užtikrinimą ir išsiaiškinti kitus svarbius klausimus. Nustačius, kad vaikui nesaugu esamoje aplinkoje, pažeidžiamos vaiko teisės ir interesai, turėtų būti skubiai sprendžiamas klausimas dėl vaiko paėmimo, laikinojo globėjo (rūpintojo) nušalinimo nuo pareigų ir dėl kito globėjo (rūpintojo) skyrimo. Nustačius pagrindą globėjo (rūpintojo) nušalinimui nuo pareigų, vadovaujantis CK 3.250 str. 2 d. kitas vaiko globėjas (rūpintojas) turėtų būti paskiriamas per 3 dienų terminą.
